

De dermatologische moulage- collectie van Heinrich Karsten in het Academisch Medisch Centrum Tropische infecties op Sumatra 1913/1914

H.J.C. de Vries

*Dermatoloog, afdeling Dermatologie, Academisch
Medisch Centrum, Amsterdam*

*Correspondentieadres:
Prof. dr. H.J.C. de Vries
E-mail: h.j.devries@amc.nl*

De afdeling Dermatologie is reeds jaren in het bezit van een unieke collectie dermatologische wasmou-
lages. Dit zal niet bij iedereen bekend zijn omdat
deze fraaie artefacten sinds de verhuizing van het
Binnengasthuis naar het Academisch Medisch
Centrum zijn weggestopt in een afgesloten en don-
kere kast. Na jaren van verbanning is een deel van
de collectie nu weer zichtbaar gemaakt op de polikli-
niek Dermatologie (figuur).

ACHTERGROND MOULAGES IN DE DERMATOLOGIE

Wasmoulages zijn afgietsels van objecten, veelal van onderdelen van het menselijk lichaam. De eerste moulages werden in de zeventiende eeuw gemaakt door Gaetano Giulio Zumbo (1656-1701). Ze hadden toentertijd hoofdzakelijk een artistieke functie en werden lager gewaardeerd dan beelden die door beeldhouwen tot stand kwamen. In de loop van de achttiende eeuw ontstond de dermatologie als afzonderlijk specialisme in Parijs en Wenen. Moulageurs kwamen in dienst van dermatologen voor de vervaardiging van wasmodellen die vooral bedoeld waren voor het onderwijs. Jules Baretta (1834-1923) maakte meer dan tweeduizend wasmodellen voor het Saint Louis Ziekenhuis in Parijs.

Er werden gipsafdrukken van het lichaamsdeel met de aangedane huid gemaakt. Vervolgens werd in de gipsafdruk (het negatief) was gegoten. Het positief van was werd met natuurgetrouwe kleuren beschilderd. In Nederland was A. Meijers een bekend moulageur werkzaam bij de dermatologische afdeling van het Academisch Ziekenhuis Utrecht. Hij was geschoold in Parijs. De Utrechtse collectie bestaat thans uit 475 moulages (veel venereologische preparaten) en is hiermee de grootste verzameling van Nederland.

ACHTERGROND VAN DE MAKER

Heinrich Karsten (1842-1921) was als moulageur 17 jaar lang in dienst van Oskar Lassar, oprichter van de Berliner Dermatologische Gesellschaft. Gedurende de laatste jaren van de negentiende eeuw vervaardigde Karsten zoveel moulages dat Lassar ongeveer 1000 exemplaren kon schenken aan het Kaiserin-Friedrich ziekenhuis in Berlijn. Na Lassars dood in 1907 werd deze collectie integraal geschenkt aan het algemene ziekenhuis van Hamburg. Tegenwoordig resteren nog circa 480 moulages in de onderwijscollectie van de universitaire huidkliniek van het Hamburg-Eppendorf ziekenhuis.

Karsten werd door Lassar gestimuleerd zijn kennis over te dragen aan dermatologen door middel van cursussen van een maand. Dit was zeer ongebruikelijk in een tijd waarin de meeste moulageurs uit angst voor verlies van broodwinning hun werkwijze strikt geheim hielden. Karstens moulages worden gezien als kwalitatief zeer hoogwaardig.¹

ACHTERGROND COLLECTIE DERMATOLOGISCHE MOULAGES ACADEMISCH MEDISCH CENTRUM

De collectie dermatologische moulages van het AMC is waarschijnlijk in zijn geheel vervaardigd door Heinrich Karsten, zoals blijkt uit een nog aanwezige catalogus. Bovendien zijn enkele moulages gesigneerd. De serie, die oorspronkelijk in ieder geval uit 135 nummers bestond, is vervaardigd in de

Vitrinekast in de polikliniek Dermatologie van het Academisch Medisch Centrum in Amsterdam met een deel van de moulagecollectie van Heinrich Karsten.

jaren 1913/1914 tijdens een reis naar Nederlands-Indië (onder supervisie van Schüffner en Kuenen). Het omvat veelal tropische huidinfecties van Aziatische patiënten. Rond de Tweede Wereldoorlog kwam de collectie op de afdeling. Hoe dit precies is gebeurd is niet duidelijk. De enorme productie van Karsten heeft zeker een rol gespeeld; wellicht geldt dit ook voor het feit dat vlak voor en tijdens de oorlog een Duitse hoogleraar dermatologie bij het Binnengasthuis in dienst is geweest.

HUIDIGE COLLECTIE

Van de 135 exemplaren die in de oorspronkelijke catalogus genoemd worden, zijn op dit moment nog 42 aanwezig. Over het algemeen verkeren deze moulages in goede toestand. Verstoffing heeft nauwelijks een kans gekregen daar de moulages in afgesloten glazen kistjes gepresenteerd worden. Rond 2004 zijn de moulages gerestaureerd en sinds 2016 weer te bewonderen voor de bezoekers van de polikliniek.

In de jaren zeventig en tachtig was het gebruikelijk dat assistenten dermatologie van het Binnengasthuis als aandenken een moulage meekregen bij het afronden van hun opleiding. Velen zullen zich het erfgoedbelang en de waarde voor de collectie als geheel niet hebben gerealiseerd. Mocht u na het beëindigen van uw opleiding in het bezit zijn gekomen van een van de moulages en er voor voelen om deze weer aan de oorspronkelijke collectie toe te voegen dan bent u van harte uitgenodigd om in contact te treden met de auteur.

LITERATUUR

1. Schnalke T. *Diseases in wax: the history of the medical moulage*. Quintessence Publishing Co Inc, 1995.